

HENRY DAVID
THOREAU

WALDEN

Çeviri: MAHİR ÜNSAL ERİŞ

HENRY DAVID THOREAU
WALDEN

Can Klasik

Walden: Ya da Ormanda Yaşam, Henry David Thoreau

İngilizce aslından çeviren: Mahir Ünsal Eriş

Walden; or, Life in the Woods

İlk baskı: Ticknor and Fields, 1854, Boston

Bu çeviride kaynak alınan baskı: Princeton University Press, 2004

© 2022, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: Kasım 2022, İstanbul

Bu kitabın 1. baskısı 2000 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Ayça Sezen

Editör: Cansu Varol İzmirli

Düzeltili: Ebru Aydın

Mizanpaj: Bahar Kuru Yerek

Sanat yönetmeni ve kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Kapak uygulama: Ezgi Arslan / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Baskı ve cilt: Melisa Matbaacılık Yayıncılık San ve Dış Tic. Ltd.

Maltepe Mah. Davutpaşa Çiftelhavuzlar Sk. No:16 Acar San. Sit.

Zeytinburnu, İstanbul

Sertifika No: 45099

ISBN 978-975-07-5892-8

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Maslak Mah. Eski Büyükdere Cad. İz Plaza Giz, No: 9/25, Sarıyer / İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com/9789750758928

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 43514

HENRY DAVID THOREAU
WALDEN

YA DA ORMANDA YAŞAM

DÜŞÜNCE

İngilizce aslından çeviren

Mahir Ünsal Eriş

♥can

Henry David Thoreau'nun Can Yayınları'ndaki diğerk kitabı:

Yürümek, 2019

HENRY DAVID THOREAU, 1817'de Massachusetts, Concord'da doğdu. Harvard Üniversitesi'nden mezun oldu, devlet lisesinde ders vermeye başladı. Öğrencilere fiziksel ceza vermeyi reddettiği için kısa süre sonra istifa etti. Ailesinin kurşunkalem fabrikasında çalışmaya başladı. Amerikan "aşkıncılığı"nın önemli temsilcilerinden Ralph Waldo Emerson'ın yeğenlerine ders vermeye başladı. 1845'te Emerson'ın Walden Gölü yakınlarındaki arazisinde kendine bir baraka inşa ederek orada yaşamaya başladı. Bu deneyimden yola çıkarak 1854'te yayımlanan ve yürümek üzerine bir felsefe metni olma niteliği taşıyan *Walden: Ya da Ormanda Yaşam*'ı kaleme aldı. Meksika-Amerika Savaşı'nı ve köleliğin kaldırılmamasını protesto ederek vergi ödemediği için barakasında tutuklanarak hapse atıldı. Bu deneyimin ardından da, Gandhi'den Martin Luther King'e birçok lideri derinden etkileyen ve siyasi literatüre aynı adlı kavramı kazandıran *Sivil İtaatsizlik* yapıtını yazdı. 1837-1861 yılları arasında kesintisiz tuttuğu günlükleri ölümünden sonra 16 cilt halinde yayımlandı. Bir düşünür, bilim insanı ve doğa gezgini olan yazar 1862'de Concord'da öldü.

MAHİR ÜNSAL ERİŞ, 1980'de Çanakkale'de doğdu. Arkeoloji ve tarih okudu. Hayatını çeviriler yaparak ve yazarak sürdürüyor. Gençlerbirliklidir; söyleşi bile güzel. Kitapları: *Bangır Bangır Ferdi Çalıyor Evde...* (2012), *Olduğu Kadar Güzeldik* (2013) (60. Sait Faik Hikâye Armağanı), *Dünya Bu Kadar* (2015), *Benim Adım Feridun* (2016), *Öbüreküler* (2017), *Kara Yarısı* (2019), *Sarıyaz* (2019) ve *Diğerleri* (2020).

İçindekiler

Ekonomi	11
Nerede Yaşadım, Ne İçin Yaşadım	91
Okumak	109
Sesler	121
Yalnızlık	139
Ziyaretçiler	151
Fasulye Tarlası	167
Kasaba	181
Göller	189
Baker Çiftliği	217
Yüce Yasalar	227
Vahşi Komşular	241
Evi Isıtmak	255
Eski Sakinler ve Kış Ziyaretçileri	273
Kış Hayvanları	289
Kışın Göl	301
Bahar	317
Sonuç	337

EKONOMİ

Bu sayfaları, daha doğrusu büyük bir kısmını yazarken, Concord, Massachusetts'teki Walden Gölü kıyısında bir ormanda, kendi inşa ettiğim bir evde, herhangi bir komşudan en az bir mil uzakta, yapayalnız yaşıyor ve geçimimi yalnızca el emeğimle sağlıyordum. Orada iki yıl iki ay boyunca yaşadım. Şimdilerde yine kent hayatının bir misafiriyim.

Kasabalılar, kimine münasebetsiz gelen ama bana kalırsa koşullar göz önünde bulundurulduğunda gayet doğal ve münasip olan yaşam tarzımı didik didik ederek sorgulamamış olsalardı, ben de okurlarımı şahsi meselelerimle böylesine boğmazdım. Bazısı ne yiyip içtiğimi, yalnız hissedip hissetmediğimi, korkup korkmadığımı sordu. Bazıları gelirim ne kadarını hayır işlerine ayırdığımı merak etti, geniş ailelere mensup olanlarsa himayemde kaç yoksul çocuk olduğunu. Olur da bu kitapta bu sorulara yanıt vermeye kalkışırsam, şahsi meselelerime hiç ilgi duymayan okurlar beni bağışlasın. Çoğu kitapta *ben*, yani birinci tekil şahıs ihmal edilir, bu kitabın temel farkıysa bencilik bakımından birinci tekili koruması. Nihayetinde genellikle, konuşanın aslında birinci şahıs olduğunu unuttuyoruz. Eğer bu kadar iyi tanıdığım başka biri olsaydı, kendimden bu kadar çok bahsetmezdim. Ancak kısıtlı

deneyimim beni bu konuya hapsediyor. Dahası, bana kalırsa, yazarların yalnızca başkalarının hayatlarını anlatması yeterli değildir; er ya da geç, kendi hayatlarının basit ve samimi bir hikâyesini de örneğin uzaklardaki bir akrabasına anlatacağı gibi anlatmaları gerekir; çünkü, eğer düristçe yaşadıysa, benden uzak bir yerlerde yaşamış olmalıdır. Belki de bu satırlar daha ziyade yoksul öğrencilere hitap eder. Okurlarımın geri kalanıysa bazı kısımların kendileri için de geçerli olduğunu anlayacaklardır. Giyene fayda sağlayacak bu ceketin dikişlerini kimsenin esnetmeyeceğine inancım tam.

Çinliler ve Sandwich Adalılar hakkında değil de bu satırları okuyan, New England'da yaşadığı söylenen sizler hakkında bir şeyler anlatmak zorundayım; sizin durumunuz hakkında, özellikle bu dünyadaki, bu kasabadaki ahval ve şeraitinizin dışarıdan nasıl görüldüğü hakkında, bu şeraitin ne denli kötü olduğu ve iyileştirilip iyileştirilemeyeceği hakkında. Concord'ı epey gezdim, kasaba halkı sanki görülmemiş biçimde bir kefaret ödüyormuş gibi geldi bana; dükkânlarda, ofislerde, tarlalarda, her yerde. Brahmanların dört taraftan ateşle çevrili vaziyette güneşe karşı oturduklarını, alevlerin üzerinde baş aşağı asılı halde durduklarını, "boyunları bükük olduğundan boğazlarından ancak sıvıların geçebildiği ve yeniden doğal duruşlarına dönmeleri imkânsız hale gelene dek" omuzlarının üzerinden göğe baktıklarını, hayatlarını bir ağacın dibinde zincire vurulmuş vaziyette geçirdiklerini, uçsuz bucaksız imparatorlukları tırtıllar gibi sürüne sürüne geçtiklerini, sütunların tepesinde tek ayakları üzerinde dikildiklerini duymuştum. Ama bu bilinçli çekilen çileler bile her gün şahit olduklarımdan daha inanılmaz, daha hayret verici değildi. Herakles'in on iki görevi bile komşularıminkine kıyasla çocuk oyuncağıdır, en azından yalnızca on iki tanedir ve bir sonu vardır. Oysa komşularımın bir

canavarı yakalayıp öldürdüklerini ya da herhangi bir işi bitirdiklerini hiç görmedim. Bu insanların Hydra'nın¹ boynunun kızgın demirle dağlanmasını akıl eden İolaus² gibi arkadaşları yok, hatta kesilen başın yerine iki tane birden çıkıyor.

Kimi kasabalılar, gencecik adamlar görüyorum; kendilerine çiftlikler, evler, ağullar, büyükbaş hayvanlar ve tarım araç gereçleri miras kalmış, ne talihsizlik; çünkü bunlara sahip olmak bunlardan kurtulmaktan çok daha kolaydır. Bir otlakta doğup bir kurt tarafından emzirilseler daha hayırlı olurdu, hangi tarla için ter dökeceklerini daha iyi görürlerdi. Kim onları toprağın kölesi haline getirdi? İnsan kendi payına düşen pisliği yemekle lanetlenmişken, onların payına neden altmış dönüm düştü? Neden doğdukları andan itibaren mezarlarını kazmaya mecbur oldular? Layığınca yaşamalı, kendilerine sunulanı reddetmeli ve ellerinden geldiğince geçinip gitmelidir. Yirmi beşe on beş büyüklüğünde, pislik içindeki bir ağılın, ekip biçilecek yüz dönümlük tarlanın ve otlakların yüküyle ezilen, hayat yolunda sürünen öyle çok zavallıyla karşılaştım ki! Tanrı'nın lütfundan nasibini almamışlarsa böyle kendilerine miras kalmış gereksiz sorumluluklarla uğraşmazlar; karınlarını doyurup nefislerini köreltmeğe tek uğraşlarıdır.

Ama insanlar yanlış yere emek harcıyor. İnsanın en iyi hali, çok geçmeden toprağa gömülüp gübre oluyor. Adına mecburiyet denilen bir kaderle bütün insanlar çalıştırılıyor, eski bir kitabın dediği gibi kurtlanıp çürüyecek ve sonunda hırsızların eline geçecek bir hazine birik-

1. Yunan mitolojisinde, çok başlı deniz canavarı. Herakles savaşı mitolojinin en bilinen anlatılarından. Herakles'in kestiği başların yerine yenileri çıktığından uzun ve meşakkatli bir savaş olmuştur. (Ç.N.)

2. Herakles-Hydra savaşında, Herakles'in imdadına yetişen yeğeni. (Ç.N.)

tiriyor. Eğer bir insan bunu hayatının sonunda fark ettiyse, budalaca yaşamış demektir. Deukalion ve Pyrrha'nın¹ başlarının üstünden geriye doğru taşlar fırlatarak insanları yarattığı söylenir:

*Inde genus durum sumus, experiensque laborum,
Et documenta damus qua simus origine nati.*²

Ya da Raleigh'in³ gümbür gümbür kafiyeleriyle söylediği gibi,

O gün bugündür katıdır işte yüreklerimiz, dertle
kedere katlanır.
İşbu ispattır ki, taştan yaratılmıştır bedenlerimiz.

Budalaca bir kehanete körü körüne öylesine itaat ediyorlar ki, başlarının üstünden geriye doğru fırlattıkları taşların nereye isabet ettiğini görmüyorlar bile.

Bu nispeten özgür ülkede bile, çoğu insan sırf ihmal veya yanlış anlama sebebiyle hayatın düzmece dertlerine ve eften püften işlerine öyle gömülmüşler ki, hayatın olgun meyvelerini bile toplayamıyorlar. Irgat gibi çalışmaktan nasırlaşmış titrek parmakları bunu beceremiyor. Aslında, çalışan insanın onurlu bir yaşam süreceği vakti günden güne azalıyor, diğer insanlarla doğru düzgün ilişkiler kuramıyor, bu emeğinin değerini düşürüyor. Bir makineden başka bir şey olmaya vakti yok. Bilgisini sık-

1. Yunan mitolojisinde Tanrı Zeus, insan nesline kızıp hepsini bir tufanla yok eder. İnsanlar arasında Nuh'un hikâyesine benzer şekilde doğruluklarıyla bilinen Deukalion ve Pyrrha'nın hayatta kalmasına izin verilir. Onlar da tufanın sonunda karaya çıkarlar ve burada toprağa taşlar atarlar. Bu taşlar insanlara dönüşür. (Ç.N.)

2. Romalı şair Ovidius'un *Dönüşümler* eserinden. (Y.N.)

3. Sir Walter Raleigh (1552-1618): İngiliz asker, kâşif, yazar ve şair. (Ç.N.)

lıkla kullanan biri, gelişmeye muhtaç cehaletini nasıl hatırlayabilir ki? Onu yargılamak yerine ara sıra karşılık beklemeksizin beslemeli ve giydirmeli, dostluk gösterip iyileştirmeliyiz. Yaradılışımızın en güzel özellikleri, tıpkı çiçeğe durmuş tomurcuklar gibi ancak nazikçe ele alınarak korunabilir. Fakat ne kendimize ne de bir başkasına bu kadar hassas davranıyoruz.

Hepimizin bildiği üzere bazılarınız yoksul, güçbela geçiniyor, zar zor nefes alıyor. Bu kitabı okuyanların bir kısmının bugüne dek yedikleri yemeklerin, eskimeye yüz tutmuş ya da çoktan eskimiş ceket ve ayakkabıların parasını ödeyemeyecek olduğundan ve bu sayfaya dek alacaklılarından bir saati ödünç alarak veya çalarak geldiklerinden eminim. Deneyimlerimden öğrendiğim kadarıyla pek çoğunuzun acımasız ve ürkek hayatlar yaşadığınızı, daima bıçak sırtında olduğunuzu, iş bulmaya ve borçlarınızdan kurtulmaya çalıştığınızı, Latinlerin –paraları pirinçten yapıldığı için– *aes alienum*, yani başkasının pirinci dedikleri bu kadim bataklıkta yaşadığınızı ve öldüğünüzü ve başkasının pirinciyle gömüldüğünüzü, daima ödemeye söz verdiğinizi, yarın ödemeye söz verip bugün acz içinde öldüğünüzü, dalkavukluk yaparak birilerinin gözüne girmeye çalıştığınızı, hapis cezası olan suçlar dışında türlü şekillerde, yalan söyleyerek, yalaka-lık ederek, oy vererek, kendinizi bir nezaket kılıfına sıkıştırıp ya da hülyalı bir cömertlik havası estirerek komşunuzdan ayakkabılarını, şapkasını, ceketini yapma, eşyalarını taşıma, alışverişini halletme izni kopardığınızı, hastalık izniniz sırasında ister eski bir sandığa, ister duvarın sıvasının arkasındaki bir zulaya ya da daha emniyetli biçimde tuğla yığınının arasına az çok fark etmeksizin bir şeyler saklamak için kendinizi hasta edip yataklara düştüğünüzü biliyorum.

Diyebilirim ki bazen, Zenci Köleliği denen bu yabancı ve berbat esaret biçimini, hem Kuzey'i hem de Güney'i esir eden pek çok hevesli ve kurnaz efendiyi kabul edebilecek kadar sersem olmamıza hayret ediyorum. Kuzeyli bir amire bağlı çalışmak kötü, Güneyli bir amire bağlı çalışmak daha da kötü, fakat en kötüsü insanın kendi kendisine amirlik taslayıp köle gibi çalıştırması. Bir de insanın kutsallığından bahsederler! Yoldaki yük arabacısına, gece gündüz pazara mal taşıyana bakın, kutsallıktan payını almış mı? En ulvi görevi atlarını besleyip onlara su vermek! Taşımacılıktan ettiği kâr düşünülürken bu adamın kaderinin bir anlamı var mıdır? Arabasını Efendi Ağa için sürmüyor mu? Ne kadar ilahî, ne kadar ölümsüz olabilir ki? Nasıl suspus olup sinsice davranıldığına, gün boyu nasıl içten içe korktuğuna bir bakın, bu adam ne ilahî ne de ölümsüzdür, kendi eylemlerinin sonucunda kazandığı şöhretle kendi düşüncelerinin kölesi ve mahkûmu olmuştur. Kendi düşüncelerimiz, diğerlerinin düşüncelerine nazaran çok daha zalimanedir. Kişi kendisi hakkında ne düşünürse, kaderini belirleyen, ya da gösteren de odur. Bireysel özgürleşme, Wilberforce'un¹ güya hayal gücü ve fanteziyi götürdüğü Batı Hint adalarında bile söz konusu olmayabilir. Ayrıca, sanki yarınlar yokmuş gibi, masumca kaderlerine katlanıp kır-lent işleyen hanımefendileri düşünün. Sanki ebediyeti incitmeden zaman geçirmek mümkünmüş gibi.

İnsanların çoğu hayatlarını sessiz bir ümitsizlik içinde sürdürüyor. Tevekkül de bu ümitsizliğin tasdik edilmesinden başka bir şey değil; ümitsizlik içindeki şehirlerden ümitsizlik içindeki taşraya gidip vizonların ve misk sıçan-larının cesaretiyle teselli bulmak. İnsanlığın oyunlarında

1. William Wilberforce (1759-1833): Köle ticareti ve köleliğin kaldırılması mücadelesine öncülük eden İngiliz siyasetçi. (Ç.N.)

ve eğlentilerinde bile gizliden gizliye, tipik ama gayriihtiyari bir ümitsizlik var. Ama içlerinde oyunlar yoktur bu insanların, çünkü iş eğlenceden önce gelir. Gelgelelim, ümitsiz davranmamak bilgeliğin şanındandır.

İlmihallerde yazdığına göre, insanın başlıca amacı, olan şeyin ne olduğuna, hayatın hakiki ihtiyaç ve vasıtalarının ne olduğuna bakacak olursak, insanlar ortak yaşam tarzını diğerine tercih etmek suretiyle kasten seçmişler. Fakat asıl düşündükleri başka seçeneklerinin olmadığıdır. Ancak doğuştan uyanık ve sağlıklı olanlar, güneşin ne olursa olsun doğduğunu hatırlarlar. Önyargularımızdan vazgeçmek için asla çok geç değildir. Ne kadar kadim olursa olsun, kanıtı olmaksızın hiçbir düşünce ya da eyleme güvenilemez. Bugün herkesin doğru diye bağırıp çağırıp haykırdığı ya da sessizce göz yumduğu şeyin yarın yanlış olduğu, kimilerinin tarlalarına bereket getirecek yağmur için bir buluta bel bağlamalarının safiyane bir düşünce sayıldığı ortaya çıkabilir. İnsan, eskilerin yapamazsın dediği bir şeyi deneyip yapabileceğini görebilir. Eskilerin eylemleri eski eylemlerdir, yenilerinse yeni. Belki de eski insanlar ateşi söndürmemek için yakıtla beslemek gerektiğini bilmiyorlardı, yeni insanlarsa tencerenin altına küçük ve kuru bir odun koydular. Sonra dünyanın etrafını kuşlar gibi hızla turladılar; tabiri caizse eskilerin çanına ot tıkadılar. Yaşın bir önemi yoktur, örneğin bir öğretmen için yaşından çok donanımı önemlidir çünkü yaşın kaybettirdikleri kazandırdıklarından çoktur. En bilge adam bile yaşadıklarından mutlak surette bir şey öğrenmiş midir, emin olunamaz. Sahiden de, yaşlıların gençlere verecek pek mühim de bir nasihati yoktur, kendi tecrübesi sınırlıdır, hayatları da kendilerine göre şahsi sebeplerle sefil bir başarısızlıktan ibarettir. Ve içlerinde bu tecrübeye ters düşen bir parça inanç kalmışsa o da eskisine nazaran daha az genç olduklarıdır. Neredeyse

otuz yıldır bu gezegende yaşıyorum ve büyüklerimden kıymetli ya da en azından samimi bir tavsiyenin t'sini bile duymuş değilim. Bana hiçbir şey söylemediler, muhtemelen işe yarar bir şey söyleyemezler. İşte hayat, benim tarafımdan büyük ölçüde kat edilmemiş bir tecrübe, ama başkalarının tecrübe etmiş olmasının da bana bir faydası yok. Kıymetli olduğunu düşündüğüm herhangi bir tecrübem varsa da akıl hocalarımın bunun hakkında hiçbir şey söylemediğinden eminim.

Çiftçinin biri bana dedi ki: "Sırf sebze yiyerek yaşamazsın, çünkü kemiklerin gelişmez." Bu yüzden kendisi hiç sektirmeden gününün bir kısmını kemiklerine hammadde temin etmeye ayırır, sebzedden yapılmış kemikleriyle bütün engelleri aşarak hem çiftçiyi çekip hem de sabanı süren öküzlerinin arkasından ilerlerken konuşur durur. Bazı şeyler kimi yerlerde –bilhassa çaresiz ve hastalıklı olanlarda– hayati ihtiyaçken kimi yerlerde lüks sayılır, kimi yerlerdeyse adları bile duyulmamıştır.

Kimisine insan yaşamının bütün esasları; hem inişler hem de çıkışlar, hatta meşgul olunabilecek her şey önceki kuşaklar tarafından ele alınıp halledilmiş gibi gelir. Evelyn'e¹ göre "Bilge Süleyman, ağaçların arasındaki mesafenin ne kadar olacağına dair ferman vermiş, Romalı sulh hâkimleri komşunun bahçesine düşen meşe palamutlarını toplamak için ne sıklıkla komşunun bahçesine izinsiz girilebileceğini, ne kadar payın komşunun hakkı olduğunu karara bağlamıştır." Hatta Hippokrates, tırnaklarımızı nasıl keseceğimize dair talimatlar vermiştir, parmak uçlarından ne kısa olmalıdır ne de uzun. Şüphesiz hayatın çeşitliliğini ve neşesini tükettiğini varsayan bıkkınlık ve usanç Âdem'e dek uzanmaktadır. Ama insanın

1. John Evelyn (1620-1706): İngiliz yazar. I. Charles dönemi, Veba Salgını ve Büyük Londra Yangını zamanlarına denk düşen günlükleriyle bilinir. (Ç.N.)

kapasitesi ölçülebilmüş değildir, bu sebeple henüz pek az şey denenmişken emsalleriyle kıyaslayarak insanın neler yapabileceğini kestirmemiz mümkün değildir. Şimdiye kadarki başarısızlıkların her ne olursa olsun, “Üzülme çocuğum, yapamadığın şeylerin hesabını senden kim soracak?”

Hayatımızı binlerce basit imtihanla tecrübe edebiliriz, mesela benim fasulyelerimi olgunlaştıran güneşin, bizimki gibi başka dünya sistemlerini de aynı anda aydınlatması gibi. Bunu aklımda tutsaydım, bazı hatalardan kaçınabilirdim. Fasulyeleri dikerken üstümüze düşen ışık bu değildi. Yıldızlar, harikulade üçgenlerin uç noktalarıdır! Evrenin çeşitli yerlerindeki hangi uzak ve farklı varlıklar aynı anda aynı şeyi düşünüyorlardır! Doğa ve insan yaşamı, muhtelif anayasalarımız kadar çeşitlidir. Hayatın bir başkasına ne sunduğunu kim söyleyebilir? Bir an için birbirimizin hayatını birbirimizin gözlerinden görebilmekten daha büyük bir mucize gerçekleşebilir mi? Dünyanın bütün çağlarını bir saatliğine yaşayabiliydik, dünyanın bütün çağlarını! Tarihi, şiiri, mitolojiyi! Başkalarının tecrübeleri hakkında böylesine sarsıcı ve bilgilendirici bir şey hiç okuyamam herhalde.

Komşularımın iyi dediği şeyin büyük bir kısmının kötü olduğuna gönülden inanıyorum ve eğer bir gün herhangi bir şeye tövbe edecek olursam, bu “iyi davranmak” olurdu. Hangi iblis beni ele geçirmiş ki böyle iyi davranıyorum? Sen ihtiyar, söyleyebileceğin en bilgece şeyi söyleyebilirsin, yetmiş yıl boyunca pek de onursuz yaşadığın söylenemez. Beni tüm bunlardan uzaklaştıran karşı konuşamaz bir ses duyuyorum. Bir nesil, karaya oturmuş gemileri terk eder gibi eskilerin kurduklarını terk eder.

Bana kalırsa, şu andakinden çok daha fazla güven duyabiliriz. Kendimize gösterdiğimiz aşırı ilgiden feragat edip bir kısmını başka bir yere bahsedebiliriz. Doğa gü-

cümüze olduğu gibi acimize de gayet iyi uyum sağlar. Bazılarının sürekli kaygısı ve gerginliği, neredeyse tedavi edilemez bir hastalık şeklidir. Yaptığımız işin önemini abartmak zorunda bırakıldık; ama yine de bizim elimizde olmayan o kadar çok şey var ki! Ya hastalanırsak ne olur? Aman ne de ihtiyatlıyız! Kaçınabildiğimiz kadarıyla imanlı yaşamamaya kararlı, tüm gün tetikte olan biz, geceleri gönülsüzce dualarımızı eder ve kendimizi belirsizliklere adarız. Derinlemesine ve içtenlikle yaşamaya, hayatımıza saygı duymaya ve değişim olasılığını inkâr etmeye mecburuz. Tek yolu bu diyoruz; ancak bir dairenin merkezinden kaç yarıçap çizilebiliyorsa o denli çok yol vardır. Her türden değişim, üzerinde düşünölmeye değer bir mucizedir; ama her an gerçekleşen bir mucizedir. Konfüçyüs, “Bildiklerimizi bildiğimizi, bilmediklerimizi bilmediğimizi bilmek gerçek bilgidir,” der. Kişi hayal gücünün olgularını kendi anlayışının olgularına indirgediğinde, bütün insanların hayatlarını bu temel üzerine kuracağını öngörüyorum.

Bir an için bahsettiğim sorun ve kaygının ne hakkında olduğunu ve rahatsız olmamızın veya en azından dikkatli olmamızın ne kadar elzem olduğunu düşünelim. Medeniyetin ortasında da olsa, iptidai ve sınırlı bir yaşam sürmek, yalnızca hayatın temel ihtiyaçlarının ne olduğunu ve bunları elde etmek için hangi yöntemlerin kullanıldığını öğrenmek anlamına gelse bile, bir avantaj olacaktır; erkeklerin mağazalardan en çok ne aldıklarını, dükkânların ne depoladığını, yani en büyük ihtiyaçların neler olduğunu görmek için tüccarların eski kayıt defterlerine bakılabilir. Çünkü çağlar boyunca ortaya çıkan gelişmeler, insanın varoluşunun temel yasalarına pek etki etmemiştir: İskeletlerimiz muhtemelen atalarımızinkilerden ayırt edilmeyecek.

Hayati ihtiyaçlar sözüyle, insanın kendi gayretiyle

elde ettiklerini, ilk kullanıldığı anda ya da uzun süre kullanıldıktan sonra insan hayatı için önemli hale gelmiş ve pek az kişinin yabaniyetten, yoksulluktan ya da felsefesi gereği bir kenara bırakmak istediği şeyleri kastediyorum. Bu anlamda birçok varlık için tek bir hayati ihtiyaç vardır: Gıda. Çayırdaki bizonun payına düşen birkaç santimlik lezzetli ot ve içecek sudur, tabii bir ormanın kuytululuğunu ya da dağın gölgesini aramıyorsa. Hiçbir vahşi hayvan gıda ve barınaktan fazlasına ihtiyaç duymaz. Bu iklimde yaşayan insanların hayati ihtiyaçları ise tam olarak Gıda, Barınak, Giyecek ve Yakıt başlıkları altında toplanabilir; çünkü bu ihtiyaçları karşılamadığımız sürece hayatın gerçek sorunlarını özgürce ele alamaz, başarılmayı bekleyemeyiz. İnsanlık yalnızca evleri değil, giyecekleri ve pişirilmiş yiyecekleri de icat etmiştir ve ateşin sıcaklığının muhtemelen kazara keşfinin ardından kullanımı ilk başta lüks olarak görülse de şimdilerde ateşin başında oturmak bir ihtiyaç haline gelmiştir. Kedi ve köpeklerin de tıpkı bunun gibi alışkanlıklar edindiğini gözlemleyebiliriz. Uygun barınak ve giyecek sayesinde iç ısımızı doğru düzgün muhafaza edebiliriz, ama yemek pişirmenin, bunlardan birinin ya da yakıtın fazla olması durumunda, yani dış ısımız iç ısımızdan yüksek olduğunda başladığı söylenemez mi? Doğabilimci Darwin, Tierra del Fuego yerlilerini anlatırken bir olaya değinir; kendisi ve ekip arkadaşları sıkı sıkıya giyinmiş, ateşin başında oturdukları halde ısınmak bir yana üşürken, ateşten uzakta duran bu çıplak yerlilerin neredeyse “kavru olarak boncuk boncuk terledikleri”ni şaşkınlıkla gözlemlemiştir. Söylenene göre Avrupalılar kat kat kıyafetleri içinde soğuktan titrerlerken Yeni Hollandalılar¹ fü-

1. Avustralya yerlileri kastediliyor. (Ç.N.)

tursuzca çıplak dolaşırlar. Bu vahşilerin dayanıklılığıyla medeni insanların aklını birleştirmek mümkün değil midir? Liebig'e¹ göre insanın vücudu bir fırın, gıdalar ise akciğerlerdeki içsel yanmanın sürmesini sağlayan yakıttır. Soğukta daha çok, sıcakta daha az yeriz. Hayvani ısı yavaş yanmanın sonucunda ortaya çıkar, bu yanma çok hızlı olduğunda hastalıklar ve ölüm gerçekleşir ya da yakıt eksikliği veya hava akımındaki bir arıza sonucu ateş söner. Hayati ısıyı ateşle karıştırmamak gerekir elbette, ancak birçok benzerlik de kurulabilir. Bu sebeple, yukarıda sıralananlardan *hayvani canlılık* teriminin *hayvani ısı* terimiyle neredeyse eş anlamlı olduğu sonucu çıkarılabilir. Gıda içimizdeki ateşin sönmemesini sağlayan bir yakıtken –ve yakıt yalnızca bu gıdaları hazırlamaya ya da dışarıdan vücudumuzun ısınısını artırmaya yarar– barınak ve giyecek de oluşan ve emilen *ısıyı* korumaya yarar.

Dolayısıyla vücudumuzun en büyük ihtiyacı sıcaklığını, içimizdeki hayati ısıyı korumaktır. Bu sebeple çektiğimiz acılar yalnızca gıda, giyecek ve barınakla sınırlı kalmaz, gece giysilerimiz olan yataklarımız için, barınağın içindeki barınağımız için, kuşların yuvalarını yağmalayıp tüylerini yolarız. Tıpkı köstebeğin yuvasının en dibinde çimenlerden ve yapraklardan bir yatağı olması gibi. Yoksul insan dünyanın soğuşundan yakınmayı âdet edinmiştir, hastalıklarımızın büyük kısmını fiziki soğuğa olduğu kadar içtimai soğuğa da bağlarız. Bazı iklimlerde yaz mevsimi, insanın cennet gibi bir hayat sürmesini mümkün kılar. Gıdasını pişirmek haricinde yakıt ihtiyacı kalmaz, güneş onun ateşidir, pek çok meyveyi ışınlarıyla yeterince pişirir. Gıdalar daha çeşitli ve erişilmesi

1. Justus von Liebig (1803-1873): Tarım kimyasının kurucularından kabul edilen ve organik kimya üzerine çalışmalarıyla tanınan Alman kimyager, bilim-insanı. (Ç.N.)

kolaydır, giyecek ve barınak ise neredeyse bütünüyle gereksizdir. Günümüzde, bu ülkede, kendi deneyimlerime dayanarak söyleyebilirim ki, bıçak, balta, kürek, el arabası gibi birkaç alet, çalışkanlar için çalışma lambası, kırtasiye ve birkaç kitaba erişim imkânı temel ihtiyaçların yanında yer alır ve cüzi maliyetlerle elde edilebilir. Yine de bazıları akılsızlık edip dünyanın öbür ucuna, barbar ve sağlıksız bölgelere gider, kendilerini on-yirmi yıl boyunca üç-beş kuruş fazla kazanmaya adar, böylelikle rahatça yaşayabilecek –yani rahatça ısınabilecek– ve sonunda New England’da ölebileceklerdir. Şatafatlı zenginler rahat rahat ısınmakla kalmaz neredeyse alev alev yanarlar, daha önce de dediğim gibi pişmiş sayılırlar, moda-ya uygun biçimde elbette.

Hayatın lüks ve konforlarının çoğu zaruri olmadığı gibi insanlığın yükselmesinin önünde de engeldir. Lüksler ve konforlar göz önünde bulundurulduğunda bilge insanlar yoksullardan daha basit ve daha mütevazı yaşamıştır. Çinli, Hindu, Acem ve Yunan antik filozofları, dış zenginlikler bakımından kimsenin kendilerinden daha yoksul olmadığı ancak iç zenginlikler bakımından da kimsenin kendilerinden daha zengin olamayacağı bir sınıfı oluştururlar. Onların hakkında pek bir şey bilmiyoruz. Haklarında çok şey biliyormuş gibi davranmamız epey tuhaf. Aynı durum modern reformcular ve onların kuşağındaki hayırseverler için de geçerli. Gönüllü yoksulluk diyebileceğimiz üstün bir mevkiden bakanlar haricinde, hiç kimse insan hayatının tarafsız veya bilge bir gözlemcisi olamaz. İster tarımda, ister ticarete, ister edebiyat veya sanatta olsun, lüks bir hayatın meyveleri de lüktür. Şimdilerde felsefe öğretmenleri var ama filozof yok. Yine de bunları öğretmek hayranlık verici bir şeydir, çünkü bir zamanlar yaşamak da hayranlık vericiydi. Filozof olmak zeki fikirlerle sahip olmak ya da bir ekol kurmak demek değildir;

bilgeliğin gerektirdiği şekilde, basit, bağımsız, yüce gönüllü ve güvenilir bir hayat sürece kadar bilgeliği sevmektir. Hayatın bazı meselelerini sırf nazari olarak değil, bilfiil çözmektir. Büyük âlimlerin ve mütefekkirlerin başarısı asil ve mert değil, dalkavukçadır. Tıpkı babalarının yaptığı gibi uyum sağlayarak ellerindekiyle yetinirler, hiçbir surette soylu bir insan ırkının ataları değillerdir. Peki insanlar neden soysuzlaşır? Soyları tüketen nedir? Ulusları zayıflatarak harap eden lüks, ne menem bir şeydir? Bizim yaşamımızda böyle bir şey olmadığından emin miyiz? Filozof, yaşamına dışarıdan bakıldığında da çağından ileridedir. Çağdaşları gibi beslenmez, giyinmez ve ısınmaz. Bir insan nasıl hem filozof olup hem de hayati ısısını diğerlerinden daha iyi koruyamaz?

İnsan tarif ettiğim çeşitli şekillerde ısındıktan sonra başka ne ister? Aynı türden daha fazla sıcaklık, daha bol daha çeşitli yiyecekler, daha iyi dikilmiş daha çok giysi, daha geniş daha muhteşem evler ve daha çok sayıda, kesintisiz ateşler istemez elbette. İnsanın hayati ihtiyaçlarını temin ettikten sonra, gereksiz şeyleri elde etmek yerine başka bir alternatifi vardır: İtaatkârca çalışması sona erip istirahat günleri başladığında hayatı bir macera gibi yaşamak. Toprak tohum için uygundur, çünkü tohumun kökçükleri aşağıya doğru uzanmıştır, şimdi filizlerini güvenle yukarıya doğru uzatabilir. Peki insan aynı böyle göklere yükselebilmek yerine neden sıkı sıkıya toprağa kök salar? Sonuçta soylu bitkilerin değeri, yerden yüksekteki, gün ışığına ve gökyüzüne uzanan meyvelerinden gelir. İki yıllık olsalar bile toprağa iyice kök salana kadar yetiştirilen, bu sebeple üst kısımları sürekli budandığı için kimsenin çiçeklendiğini görmediği bitkilerden daha değerlidirler.

Cennette ya da cehennemde olsun, kendi işlerine bakacak ve belki de en zenginlerinden daha çok kazanıp

kendilerini hiç yoksullaştırmadan daha cömertçe harca-
yacak karakterdeki güçlü ve yürekli insanlara kurallar
koymak niyetinde değilim, tabii gerçekten hayal edildiği
gibi böyle birileri varsa. Cesaretini ve ilhamını halihazır-
daki koşullardan alıp, bir âşığın şefkat ve hevesiyle besle-
yenlere –kendimi de bunların arasında görürüm– tavsiye
verecek değilim. Şartlar ne olursa olsun iyi bir işi olanlar
ve iyi bir işi olup olmadığının farkında olanlardan da
bahsetmiyorum. Hoşnutsuz olan, koşullarını iyileştir-
mek yerine boş boş kendi paylarına düşen işin ya da ya-
şadıkları zamanın zorluklarından bahseden kitlelerden
söz ediyorum. Yorulmak bilmeden her şeyden şikâyet
eden ve teselli etmenin mümkün olmadığı insanlar var,
çünkü dediklerine göre, onların görevi bu. Ayrıca aklımda
değersiz şeyler biriktirmiş, ancak onu nasıl kullanaca-
ğını veya ondan nasıl kurtulacağını bilmeyen, böylece
kendi altın veya gümüş prangalarını icat eden görünüşte
zengin, ama en korkunç derecede yoksul bir sınıf var.

Yakın geçmişte hayatımı nasıl geçirmek istediğimi
anlatmaya kalksam, bu muhtemelen gerçek hikâyemi
bir şekilde bilen okurlarımı şaşırtacaktır; bu konuda hiç-
bir şey bilmeyenleri ise kesinlikle hayrete düşürecektir.
Yalnızca değer verdiğim bazı teşebbüslerimden üstü ka-
palı bahsedeceğim.

Herhangi bir havada, günün veya gecenin herhangi
bir saatinde zamanımı iyi kullanmak, yaptığım her şey
için asama bir çentik atmak için can atıyordum. İki son-
suzluğun, geçmişin ve geleceğin buluşma noktası olan
şimdiki zamanda temkinli bir şekilde ilerlemeyi niye-
tim. Bazı belirsizlikler için kusura bakmayın, çünkü be-
nim işim doğası gereği diğerlerinden daha fazla sır barın-
dırıyor, ben bu sırları tutmaya pek gönüllü olmasam da.
Bildiklerimi memnuniyetle anlatır, kapıma da “Girilmez”
tabelası asmam ben.

İster kıyafet olsun ister arkadaş, yenilerini almak için zahmete girmeyin. Eskileri dönüştürün, eskilere dönün. Kıyafetlerinizi satın, düşüncelerinizi tutun.

Doğa ve insanın özünde iyiliğin yattığına inanan Thoreau, belki bu iyiliği keşfetmek, belki doğayla bütünleşmek, belki de sade bir yaşam sürmek arzusuyla dostu Emerson'a ait arazide iki yıllığına inzivaya çekilir. Massachusetts yakınlarındaki Walden Gölü kenarında kendine bir kulübe inşa eden Thoreau, burada zaman geçirdikçe insanın çevresini ve yaşantısını gereksiz birçok nesne ve olguyla doldurduğu kanısına varır. Başarı, moda, siyaset, para gibi kavramlar toplumdaki uzaklaştıkça anlamsızlaşır. Transandantalizmin öncülerinden Thoreau'ya göre, insan ancak sadeleştikçe evrenin yasalarını daha iyi kavrayacak; yoksulluk, yalnızlık, güçsüzlük gibi sorunları ardında bırakacaktır. *Walden* bir vahşi yaşam methiyesi değil, insanı özünü bulmaya iten, insanlık tarihinin her noktasında anlam ifade edebilecek bir başyapıttır.

#dünyaklasikleri #amerikanklasikleri #doğa #inziva #içebakış

Kapak resmi: Ivan Shishkin

ISBN 978-975-07-5892-8

